

“SON ÇAĞRI KUR’AN” İSİMLİ MEALİN ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mürsel ETHEM* - Yusuf TOPYAY**

Öz

Arapça kelime anlamı itibariyle; bir şeyin varacağı yer ve gaye anlamına gelen meal, ıstılahta ise; Kur’an’ın kaynak dilden hedef dile yaklaşık aktarımı anlamına gelir. Kur’an’ın anlamına Arapça olarak erişme imkânı bulamayan kimselerin Allah’ın mesajı ile buluşmalarının en önemli yollarından biridir meal. Dolayısıyla meal yazarının amacı ve görevi muradı ilahiyi insanlara doğru bir şekilde ulaştırmak olmalıdır. Böylesine hassas ve önemli bir konuda sorumluluk üstlenen yazar ilk önce kendisinin bu işin altından kalkabilecek nitelikte olup olmadığını kendi iç dünyasında müzakere edip tartmalı, şayet kendisini bu alanda yeterli görüyorsa bıkmadan, usanmadan bu sorumluluğun gereğini bihakkın yerine getirmeye çalışmalıdır. Biz bu çalışmamızda Salih Akdemir’in Son Çağrı Kur’an isimli mealinin tahlilini yapacağız.

Anahtar Kelimeler: Çeviribilim, Kur’an, Meal, Tefsir, Salih Akdemir.

---

* Dr. Öğr. Üyesi, Pamukkale Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
e-posta: murselahiska@gmail.com ORCID: 0000-0002-2928-0638.

** Dr. Öğr. Üyesi, Bayburt Üniversitesi İlahiyat Fakültesi, Tefsir Anabilim Dalı
e-posta: ytopyay@bayburt.edu.tr ORCID: 0000-0002-3025-5704.

Atıf/Cite as: Ethem, M. & Topyay, Y. “‘Son Çağrı Kur’an’ İsimli Mealın Çeviribilim Açısından Değerlendirilmesi”. Dini Araştırmalar. 23(59): 447-466.

DOI: 10.15745/da.779817

The Analysis of the Linguistic Comments of Naned “Son Çağrı Kur'an”

Abstract

The word "meâl" in Arabic means "the destination or aim of something" however in terminology it means approximate translation of the Qur'an from the original text to the target language. For someone who doesn't know Arabic, the meaning of the Qur'an is the most significant and unique way to reach God's final revelation. Therefore, great responsibility has been placed on the shoulders of the translator of the Qur'an, plus the aim and duty of these translators must be to deliver God's will correctly. A translator willing to take upon this much responsibility, in a subject of this importance and sensitivity, first must evaluate their competency within their inner world, and only if they decide that they are qualified enough in this profession they must try to do everything within their capability to provide everything that this responsibility requires, without growing tired of it. Regrettably expressed, that many translators of the Qur'an are not even aware of this responsibility. It is easy to understand that they are duplicates of each other. However, we must exclude some translators of the Qur'an such as Salih Akdemir. One of the most valuable works of Akdemir in his academic life is the meaning of the Qur'an in Turkish, "Son Çağrı Kur'an". His study is not well recognized in our country. Akdemir used the possibilities of the Turkish quite well in the meaning of the Qur'an.

In this article, we will examine Salih Akdemir's translation of the Qur'an named "Son Çağrı Kur'an".

Keywords: Translation Studies, Qur'an, Meanings of the Qur'an, Tafsir, Salih Akdemir.

Summary

Since the death of the Prophet, due to its necessity, many translations have been prepared to understand the Quran. One of these translations is Salih Akdemir's "Son Çağrı Kur'an". Akdemir has stated that the existing translations are insufficient in conveying the meaning of the Quran to their addressees at every platform and opportunity. He decided to prepare a translation in order to eliminate the aforementioned deficiency and, as a result of his hard work, he presented the translation he prepared in 2004 for the use of his readers.

Akdemir especially emphasizes three issues in the introduction part of his translation. According to him:

1. While preparing the translations of the Qur'an, generally not much attention is paid to translation studies and translation methods. As a natural consequence of this, a great problem (lack) of methodology arises in the translations of the Quran. This situation causes the verses to be interpreted either incorrectly or incompletely.

2. The fact that Arabic belongs to the Sami language family is not taken into account by translation writers. Sami languages have an important role in determining the real meaning, the one in the period of the Qur'an, of the words that exist in the Quran. Because, according to him, language changes with the flow of time due to its characteristics. However, translation writers ignore the fact that the meanings of the words do change.

3. The third point that Akdemir emphasizes is the error of trying to understand the Quran independently and completely detached from the previous Revelations. Since most of the concepts in the Quran are the concepts used in previous revelations, not being aware of or ignoring this has undoubtedly caused the verses to be misunderstood or sometimes incomplete.

Akdemir has tried to interpret the verses by eliminating the deficiencies he thought to exist in the current translations as much as possible, in his translation named "Son Çağrı Kur'an". While preparing this translation, he made use of the translation of Mohammed Esed and clearly expressed this in footnotes. Additionally, Akdemir stated "In general, the translators understood the verse as ...", in footnotes when needed and then explained his preferred meanings of the verses and the reason behind it as: "But we chose a different meaning because of the context", "for meaning integrity", "for the meaning integrity of the Quran", "because it is not suitable for syntax".

One of the most important problems we encounter in the translations of the Qur'an is undoubtedly the (lack of) method. Akdemir, in his work titled "Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümelere" published in 1989, states that, excluding some exceptions, the existing translations were unfortunately prepared by incompetent individuals. Akdemir states that he follows a functionalist translation theory based on critical-philosophical hermeneutics. As a matter of fact, according to him, one of the most appropriate and perhaps the most important approaches that should be internalized in linguistics and translation studies, especially when it comes to the Quran, is the functionalist approach. Therefore, it can be said that his translation is quite fluent and does not make the reader feel unfamiliar with the content. He used the target language very well and tried to apply the fluency of Turkish from the beginning to the end of the translation.

As known, the Quran has the linguistic features of theorial communication, not the written text. One of the most important elements in a oral communications the context in which the word is spoken. Akdemir is one of the scholars who attach great importance to the context issue. He did not hesitate to give different meanings to verses after taking context into account – even if it is contrary to the majority of other translations. In such cases, Akdemir first proceeds with a statement such as "Generally translators interpreted the verse differently". Then he explains his preference on the grounds such as "due to meaning integrity" or "because of context" or "for the meaning integrity of the Quran" or "we chose a different meaning because it is not suitable for syntax".

It is known by the scholars that the issue of numbering the verses is a later activity and that each verse does not consist of a single grammatically meaningful sentence. Therefore, we can say that Akdemir pays particular attention to this issue.

One of the important points that do not go unnoticed in his translation is that he translates the second plural pronoun in The Quran as the first plural pronoun. The first person who drew attention to this feature of the language was Muhammed Hamidullah. However, although he drew attention to this linguistic situation, he did not reflect it all over the translation. Unlike Hamidullah, Akdemir meticulously applied this linguistic feature.

Another aspect that makes the "Son Çağrı Kur'an" different from other translations is that it also makes use of various Qira'at when needed. Undoubtedly, it is important to make use of sound Qira'at to make sense of the Quran and translation writers should also take this into consideration. In fact, Qira'at can make the meaning given in the verses colorful and rich; it enables us to view the verses from different angles.

Akdemir insistently emphasizes that the only way to reach Arabic in the era of the Qur'an is through examining the Semitic languages and conducting semantic studies for each concept. He says that knowing the Semitic languages as well as mastering the tradition of revelation will make great contributions to the understanding of the Quran.

Giriş

1950 yılında Elazığ'da doğan ve Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Tefsir Anabilim Dalı'nda yaklaşık otuz beş yıl öğretim üyeliği yapmış olan Salih Akdemir (1950-2014), 2014 yılında Ankara'da Dâr-ı bekaya irtihal ey-

lemiştir. Kur'an'ın anlaşılmasına yönelik birçok çalışması olan Akdemir'in İslam dünyasına kazandırmış olduğu belki de en önemli eseri “*beni ilahiyat alanına yönlendiren canımdan çok sevdiğim babam Hacı Akdemir'in aziz hatırasına*” diyerek babasına ithaf ettiği *Son Çağrı Kur'an* isimli mealidir.

Mevcut meallerin Kur'an'ın anlamını aktarmada büyük oranda yetersiz olduğunu her fırsatta dile getiren ve söz konusu mealleri ağır bir dille eleştiren (Akdemir 1989:76) Akdemir, kendine özgü ve yetkin bir meal hazırlamaya karar vermiş, yaklaşık beş yıllık sıkı bir çalışma sonucunda 2004 yılında hazırlamış olduğu mealî okurlarının istifadesine sunmuştur.

Son Çağrı Kur'an adlı mealinde iki önsöz ve geniş bir giriş bölümüne yer veren yazar, mealin ilk baskısının önsözünde çalışmasının hazırlanmasıyla alakalı bilgiler vermektedir. Akdemir, mealin giriş bölümünde ise özetle aşağıdaki üç mesele üzerinde durmaktadır:

a. Kur'an mealleri hazırlanırken genelde dilbilime ve çeviribilime fazla önem verilmemektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak Kur'an çevirilerinde büyük bir yöntem(sizlik) sorunu karşımıza çıkmaktadır. Bu durum ise ayetlerin ya yanlış ya da eksik anlamlandırılmasına sebebiyet vermektedir. Bundan dolayı Akdemir, başarılı bir Kur'an mealinin belli bir yöntem gözetilerek yapılması gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır.

b. Yazarın önemle üzerinde durduğu diğer bir husus ise, Arapçanın Sami dil ailesine mensup olduğu gerçeğinin meal yazarları tarafından dikkate alınmamasıdır. Zira Kur'an'da var olan kelimelerin, Kur'an'ın nüzul dönemindeki asıl anlamını tespit etmede Sami dilleri önemli bir değere sahiptir. Akdemir'e göre Muhammed (s.a.v.) dönemindeki Kur'an Arapçasına ulaşmak için yeterli ve ciddi adımlar atılmamıştır. Çünkü ona göre dil, sahip olduğu özelliklerinden dolayı zamanın akışıyla beraber değişmektedir. Fakat meal yazarları kelimelerin anlam değişikliğine uğrama gerçeğini görmezden gelmektedirler.

c. Akdemir'in ele aldığı diğer bir konu ise, Kur'an'ın önceki vahiylerden tamamen kopuk ve bağımsız anlaşılmaya çalışılma hatasıdır. Çünkü Kur'an'daki kavramların çoğu önceki vahiylerde kullanılagelen kavramlardır. Bunu görmezden gelmek ayetlerin yanlış ve yer yer eksik anlaşılması gibi çok ağır bedeller ödenmesine sebep olmuştur.

Akdemir mealinde, mümkün olduğunca mevcut meallerde var olduğunu düşündüğü yukarıda bahsi geçen eksiklikleri dikkate alıp her ayeti üzerinde titizlikle durarak anlamlandırmaya çalışmıştır. O, bu çalışmasını hazırlarken Muhammed Esed'in mealinden bir hayli istifade etmiştir. Zaten bunu da

(ilim dünyasına örnek olacak nitelikte) gizlemeyerek dipnotlarda “biz, burada Esed’e uyararak ayeti bu şekilde çevirmeyi uygun gördük; çünkü bağlam böyle bir anlama daha uygun düşmektedir.” “Sözcük burada bu anlama daha uygun düşmektedir. Nitekim Esed de sözcüğe bu anlamı vermiştir.” “...Ancak biz, Esed gibi bağlamın mecaz anlama daha uygun düştüğü düşüncesindeyiz” gibi ifadelerle açıkça ortaya koymaktadır.

Akdemir, yeri geldikçe ayet meallerinin dipnotunda, “genelde mütercim-ler ayeti... şeklinde anlamıştır” açıklamasına yer verdikten sonra kendisinin tercih ettiği manayı ve sebebini; “fakat biz bağlamdan ötürü”, “mana bütünlüğü için”, “Kur’an’ın mana bütünlüğü için”, “sentaksa uygun olmadığı için farklı manayı seçtik” gibi izahlarla açıklamaktadır.

Akdemir’in mealinin mukaddimesi *Son Çağrı Kur’an*’ın Mukaddimesi Üzerine” isimli başka bir çalışmada incelendiği için tekrara düşmekten kaçınılmış ve çeviride izlenen dilbilimsel yorumlarının tahliline geçilmiştir (Ethem 2017: 507-526).

1. “Son Çağrı Kur’an”da İzlenen Çeviri Metodu

Kur’an meallerinde karşımıza çıkan en önemli sorunlardan birisi kuşkusuz yöntem(sizlik) sorunudur. Akdemir, 1989 yılında yayımladığı “Cumhuriyet Dönemi Kur’an Tercümelere” isimli çalışmasında, bazı istisnalar hariç, mevcut meallerin maalesef ehil olmayanlar tarafından hazırlandığını söylemektedir. Ne yazık ki o günden bu güne değişen pek fazla bir şey olmadığını söyleyen Akdemir, bu yöntem(sizlik) sorununun Kur’an’ın icap ettiği şekilde anlaşılmasını da olumsuz etkilediğini ifade etmiştir (Akdemir 1989: 76). Bu sebeple Kur’an’ın doğru bir şekilde anlaşılması için Kur’an meallerinde mutlaka bir yöntemin tercih edilip uygulanması gerekmektedir (Cündioğlu 2011: 1; Hacımuftuoğlu 2008:54).

Akdemir çalışmasında eleştirel-felsefi hermenötiğe dayalı işlevselci bir çeviri kuramı izlediğini dile getirmektedir (Akdemir 2015:XXXIV). Nitekim ona göre dilbilim ve çeviribilimde benimsenen ve tercihe şayan olan yaklaşımlardan birisi *işlevselci yaklaşımdır*. Bu çeviri kuramı; çeviri sürecinde kaynak metinden çok çevirmene ve çeviri metnine/erek metne ağırlık veren bir yaklaşımdır (Akdemir 2017:25). İşlevselci yaklaşımda kaynak metin artık kutsallığını yitirmiş ve çevirmene çetin mesuliyetler yüklemiştir. Fakat gelecekselci yaklaşımı (*eşdeğerlilik*) savunanlar, işlevselci yaklaşımı savunanları “kaynak metni tahrif”le suçlamaktadırlar. Akdemir, bu suçlamanın hiçbir şekilde doğruyu yansıtmadığını, işlevselci yazarların hiç birisinin yanlış çeviriyi

onaylamadığını; aksine doğru çeviriye ulaşmak için çevirmenin ağır sorumluluk altında olduğunu söylemiştir. Buna karşın eşdeğerlilik kavramının bir hayalden ibaret olup uygulanabilir bir sistem olmadığının birçok araştırmacı tarafından ortaya konulduğunu ifade etmiştir (Akdemir 2015:XXII). Güttin-ger, eşdeğerlilik kuramını şöyle açıklamaktadır: “Özgün metnin kendi dilinin okurunda uyandırdığı etkinin, çeviri metnin de çeviri dili okurunda uyandırabilmesidir”(Göktürk: 2011:60).

Akdemir’in, yukarıda belirtilen çeviri yöntemini tercih etmesinden dolayı mealinin oldukça akıcı ve okura yabancılık hissettirmediği söylenebilir. O, hedef dili gayet iyi kullanmış ve Türkçenin akıcılığını, mealinin başından sonuna kadar uygulamaya gayret göstermiştir. Fakat belirtmek gerekir ki tercih edilen yöntemin olumsuz yönleri de yok değildir: Kur’an’da geçen kelimelerin ve cümlelerin yapısı Türkçeye tercüme esnasında yeniden inşa edildiği için çoğu kez bu kelimelerin karşılığını hedef dilde bulmada zorluk çekilebilir. Hatta bazen tam karşılığı da bulunmayabilir. Esasen bu durum bizatihi tercümenin kendinden kaynaklı bir sorundur.

Hindistan’ın meşhur Brahman şairi Rabindranath Tagore’un Mısır seyahatinde, İngilizce yazdığı eserler dışında Hindu’ca yazdığı eserlerini de İngilizceye tercüme etmesini isteyenlere verdiği cevap, çevirinin zorluğunu ortaya koymada oldukça manidar niteliktedir: o, bu talebe; “Hindu’ca yazdığım eserler, kendi fikirlerimi içermiş olsalar bile, ben onları İngilizceye tercüme etmekten acizim. Zira bu tercümede İngiliz dili, Hindu’ca için elverişli bir dil değildir” şeklinde karşılık vermiştir (Demirci 2001:27).

1.1. Bağlamın Tespiti

Bilindiği gibi Kur’an, yazılı metnin değil sözlü hitabın dil özelliklerini taşımaktadır. Kur’an haddi zatında (sözlü) bir hitaptır. Sözlü hitapta en önemli unsurlardan birisi ise o sözün söylendiği bağlamdır. Çünkü sözlü iletişimde mana, sadece söylenen sözlerin omuzlarında değil aynı zamanda bağlamındadır. Sözlü hitaplarda yer alan anlam metne dönüştürüldüğünde genellikle metnin sınırlarını aşan bir hal arz etmektedir (Cündioğlu 1995:117-125; Cündioğlu 2011:3-9).

Gördüğümüz kadarıyla Akdemir, bağlam meselesine önem veren isimlerden birisidir. O birçok ayete (metinsel bağlam veya tarihsel bağlamdan dolayı biz bu manayı seçtik şeklinde herhangi bir açıklama yapmaksızın) bağlamı göz önünde bulundurarak-velev ki genele göre aykırı bir mana olsun- farklı anlam vermekten hiç çekinmemiştir. Bu gibi durumlarda Akdemir, ilk önce “genelde

mütercimler ayeti farklı yorumlamışlardır” gibi bir ifadeye yer verir. Ardından da “fakat biz mana bütünlüğü için” veya “bağlamdan ötürü” yahut “Kur’an’ın mana bütünlüğü için” veyahut “sentaksa uygun olmadığı için farklı manayı seçtik” gibi gerekçelerle tercihini izah etmektedir (Akdemir 2015:2, 4, 35, 38, 39, 40, 82, 88, 90, 101, 106, 110, 121, 131, 134, 136). Bu durumu Nisa suresinin 4/84. ayeti bağlamında izlediği yöntemde görmek mümkündür:

فَقَاتِلْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ لَا تُكَلَّفُ إِلَّا نَفْسَكَ وَحَرِّضِ الْمُؤْمِنِينَ عَسَى اللَّهُ أَنْ
يَكُفَّ بَأْسَ الَّذِينَ كَفَرُوا وَاللَّهُ أَشَدُّ بَأْسًا وَأَشَدُّ تَنْكِيلًا

“O halde sen Allah yolunda savaş - çünkü sen ancak kendinden sorumlusun - ve inananların içlerinde bulunan ölüm korkusunu ve savaş ile ilgili her türlü endişelerini ve sıkıntılarını aşmalarına yardımcı ol! Yakında Allah, inkâr edenlerin gücünü kıracaktır; çünkü Allah güç bakımından da cezalandırma bakımından da üstündür” (Akdemir 2015:90).

Akdemir’in de ifade ettiği gibi, bütün meallerde ayette geçen “حَرِّضِ / *harrid*” kelimesine, bağlama uygun olmasa dahi, “teşvik etmek” anlamı verilmiştir. Fakat Akdemir, kelimenin etimolojisinden hareket eden Esed’in yorumunu tercih ederek “حَرِّضِ / *harrid*” kelimesine bağlam açısından daha uygun olduğunu düşünerek “yüreklendirmek” anlamını vermiştir (Akdemir 2015:184).

1.2. Mana Bütünlüğünde Ayet Numaralarının Etkisi

Bilindiği gibi ayetlerin numaralandırılması meselesinin sonradan yapılan bir faaliyet olduğu ve her bir ayetin gramatik olarak anlamlı bir tek cümleden oluşmadığı erbabınca malumdur. Dolayısıyla meal yazarlarının bu özelliği göz önünde bulundurmaları gerekir. Bu dil özelliğinin önemini örneğini Rum suresinin ilk ayetlerinde görmemiz mümkündür (Ethem vd. 2018: 30-41). Akdemir, bu surenin 2 ila 6 arasındaki ayetleri her bir ayete teker teker anlam vermek yerine, mana bütünlüğüne istinaden beş ayete beraber anlam vermeyi tercih etmiştir:

الم ﴿١﴾ غُلِبَتِ الرُّومُ ﴿٢﴾ فِي أَدْنَى الْأَرْضِ وَهُمْ مِنْ بَعْدِ غَلَبِهِمْ سَيَغْلِبُونَ ﴿٣﴾ فِي بَضْعِ سِنِينَ لِلَّهِ الْأَمْرُ مِنْ قَبْلُ وَمِنْ بَعْدِ وَيَوْمَئِذٍ يَفْرَحُ الْمُؤْمِنُونَ

بِنَصْرِ اللَّهِ يَنْصُرُ مَنْ يَشَاءُ وَهُوَ الْعَزِيزُ الرَّحِيمُ ﴿٥﴾ وَعَدَّ اللَّهُ لَا يُخْلِفُ
اللَّهُ وَعْدَهُ وَلَكِنَّ أَكْثَرَ النَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٦﴾

2-6. Rumlar, yakın bir yerde yenildiler. Ancak onlar, bu yenilgilerine rağmen, yine de birkaç yıl içinde, yeneceklerdir; çünkü buyruk, başında da sonunda da Allah'ındır. İnananlar, o gün, Allah'ın vereceği zaferden dolayı seviyeceklerdir. Allah, dilediğini muzaffer kılar; çünkü O, çok güçlü, çok müşfik olandır! [Bu zafer] Allah'ın sözünden dolayıdır; çünkü Allah, sözünden dönmez. Bununla birlikte insanların çoğu yine de [bu gerçeği] bilmemektedirler! (Akdemir 2015:403-404)

Akdemir, yukarıdaki örnekte de görüldüğü gibi ayetlere mana verirken genelde birkaçını bir arada ele alarak tercüme etmektedir. O'na göre "ayetleri, ayet numaralarını göz önünde bulundurarak çevirmek, gerek Türkçenin sözdiziminden gerekse Kur'an'ın sözlü bir hitap olmasından ötürü, bazen anlamın kaybolmasına ve hatta yanlış anlaşılmasına yol açabilir." Akdemir'in mukaddime kısmında yaptığı açıklamasından da anlaşılmaktadır ki ayetlerin numaralandırılması, anlama zarar verecek durumlarda dikkate alınmamıştır (Akdemir 2015:XXXIII). Mananın sağlıklı bir şekilde elde edilebilmesi için bu yöntem oldukça önemlidir. Bunun dışında meal dikkatlice incelendiğinde doğru manayı mümkün olduğunca okuyucuya aktarmak için ayet numaralarına bağlı kalmaksızın birkaç ayeti aynı cümle içerisinde vermeye çalışmış hatta bir sayfanın son ayet veya ayetlerini diğer sayfanın ilk ayetleriyle beraber tercüme etme yoluna gitmiştir (Al-i İmran 3/42-47, 52-56, 140-141, 156-158; en-Nisâ 4/11-14, 26-28, 36-40, 44-45, 51-56, 101-103). Bu yöntemi onun mealinin tamamında görmek mümkündür.

Meal yazarlarının ayetlere mana verirken her ayete ayrı ayrı anlam vermeleri doğru bir yaklaşım değildir. Çünkü anlamlı bir cümlenin oluşabilmesi, özellikle Mekkî kısa surelerde, birkaç ayetin bir arada meal edilmesiyle ancak mümkündür. Akdemir bu konuda başarılı ve bu güne kadar pek örneğine rastlanmayan bir başarıya imza atmıştır. Akdemir'in mealinde buna en güzel örnek Nisâ suresinin 4/150-162. ayetleridir diyebiliriz (Ethem 2017: 514). Bu ayetler genelde meal yazarları tarafından eksik anlaşılmıştır. Kanaatimizce bunun iki ana sebebi vardır:

- a. İlk olarak dikkat edilmelidir ki Akdemir, 150-162. ayetleri bir bütün olarak ele almaktadır. Hâlbuki mevcut meallerin çoğu her ayete ayrı

ayrı anlam vermeye çalışmıştır. Her ayet kendi içinde anlaşılmaya çalışıldığı için ayetlerde ana cümle ve yan cümleler fark edilememiştir.

- b. İkinci olarak bağlamın göz ardı edilmesidir. Nitekim en ağır suçların cezası diğer bazı meallerin verdiği manaya göre sadece bazı yiyeceklerin yasaklanması şeklindedir. Fakat Allah (c.c.), başka ayetlerde “haksız yere insan öldürmenin” veya “faiz yemenin” yahut “Allah’ın ayetlerini inkâr etmenin” karşılığı olarak en ağır cezalarla cezalandırılacağını bildirmektedir (Akdemir 2015: XXX).

1.3. "Siz" Zamirinin "Biz" Şeklinde Tercümesi

Akdemir’in en başarılı olduğu alanlardan birisi kanaatimizce, Kur’an’ın siz’li zamirlerini biz’li olarak aktarmasıdır. Arapçanın bu dil özelliği, Hz. Peygamber’in dönemine mahsustur. Dilin bu özelliğine ilk dikkat çeken kişi Muhammed Hamidullah olmuştur. Ne var ki o, bu dilsel duruma dikkat çekmekle beraber bunu mealinin her yerinde yansıtmamıştır. Hamidullah’ın aksine Akdemir, bu dil özelliğini mealinde titizlikle uygulamıştır (el-Mâide 5/20-26, 51-56; el-A’râf 7/82; et-Tevbe 9/81-82; Tâhâ 20/62-64, 88, 103; Sad 38/6-8; Nûh 71/21-24).

O’nun söz konusu dil özelliğini nasıl kullandığını Yusuf suresinin 12/8-10. ayetlerinin açıklamasında görmek mümkündür. Konunun daha iyi anlaşılması için ilk önce bu dilsel özelliği dikkate almayan mealden örnek verip daha sonra Akdemir’in ayetlere nasıl anlam verdiğini sizlerin dikkatlerine sunmak istiyoruz:

إِذْ قَالُوا لِيُوسُفُ وَأَخُوهُ أَحَبُّ إِلَيْنَا مِنَّا وَنَحْنُ عُصْبَةٌ إِنَّ أَبَانَا لَفِي ضَلَالٍ

مُبِينٍ ﴿٨﴾ اَقْتُلُوا يُوسُفَ أَوْ اطْرَحُوهُ أَرْضًا يَخْلُ لَكُمْ وَجْهَ أَبِيكُمْ وَتَكُونُوا مِن

بَعْدِهِ قَوْمًا صَالِحِينَ ﴿٩﴾ قَالَ قَائِلٌ مِّنْهُمْ لَا تَقْتُلُوا يُوسُفَ وَأَلْقُوهُ فِي غِيَابَتِ

الْجُبِّ يَلْتَقِطُهُ بَعْضُ السَّيَّارَةِ إِنْ كُنْتُمْ فَاعِلِينَ ﴿١٠﴾

“8. Hani kardeşleri demişlerdi ki: "Yûsuf ile öz kardeşi babamızın gözünde bizden daha değerli. Hâlbuki bizim sayımız daha çok. Şüphesiz ki babamız

apaçık bir yanlışta! 9. Yusuf'u *öldürün* veya onu (uzak) bir yere *atın* ki *babamızın* teveccühü yalnız *siz*e kalsın! Ondan sonra da (tövbe ederek) iyi kimseler *olursunuz!*" 10. Onlardan biri, "Yusuf'u *öldürmeyin*, eğer mutlaka *yapacaksınız*, onu (kör) kuyunun dibine *bırakın*. Nasıl olsa gelip geçen kervanlardan biri onu bulup alır" dedi" (Karaman vd. 2015: 235).

Okurun kolay tespit edebilmesi için siz'li zamirler italik olarak belirtilmiştir. Dikkat edilirse mealde bahsettiğimiz dil ve üslup özelliği dikkate alınmamıştır. Görebildiğimiz kadarıyla Öztürk ve Eliaçık'tan başka söz konusu olan dil özelliğine göre meal veren yoktur (Öztürk 2015: 332; Eliaçık 2007: I/158). Şimdi ise Akdemir'in söz konusu üslubu dikkate alarak siz'li zamirleri biz'li şekilde nasıl tercüme ettiğine bakalım:

Hani bir gün (üvey) kardeşleri (aralarında konuşurlarken biri diğerine): "Yusuf ile kardeşi, bizler daha çok olduğumuz halde, babamızın nazarında bizden daha sevimlidirler. Gerçek şudur ki, babamız (bu tutumuyla) açık bir yanlışta içinde bulunmaktadır. O halde, (gelin) onu ya *öldürelim* ya da (uzak) bir yere *atalım* ki, (bundan böyle) *babamız* sadece *bizimle* ilgilensin ve ondan sonra da *biz* yine iyi insanlar *olalım!*" demişti. Bunun üzerine içlerinden biri: "Hayır, Yusuf'u *öldürmeyelim*; ama onunla ilgili olarak illa da bir şey *yapacak isek*, o takdirde, onu bir kuyunun dibine *atalım* ki, (oradan geçen) kervanlardan biri onu oradan alabilsin!" diyerek karşılık vermişti.

Akdemir, ayetleri bu şekilde tercüme ettikten sonra şöyle bir açıklama yapma ihtiyacı hissetmiştir:

Bu ayetlerde geçen emirler, metinde siz'li geçmektedir. O dönemin Arapçasının bir özelliği olarak, kişiler arasında geçen konuşmalarda, genelde "biz" yerine "siz" ifadesi kullanılmaktadır. Bu üslup Kur'an-ı Kerim'de çok yaygındır. Bu konuya ilk dikkat çeken Muhammed Hamidullah olmuştur. Ancak o, bu özelliğe dikkat çekmekle birlikte bu özelliği yaptığı Fransızca çeviride uygulamamıştır. Ancak biz, Allah kelamını Türkçeye aktardığımız için, Türkçenin dil kurallarına uymak durumundayız. Bu yüzden, çeviriyi Türk okuruna anlamlı kılmak için izlediğimiz yolu kaçınılmaz bulduk (Akdemir 2015:235).

Bu dilsel özelliği mevcut çevirilerde görememekle birlikte, bu ayetlere yönelik tefsirlere baktığımızda Akdemir'i destekler nitelikte açıklamalar yapıldığını görmekteyiz (Razi 1981: XVIII/97; Merâğî 1946: III/181;Ethem 2017: 165-166).

1.4. Kıraatlerden İstifade Edilmesi

Yüksel, “*Kıraat Farklılıklarının Meallere Yansıtılması Sorunu*” isimli makalesinde oldukça önemli bir konuya temas etmektedir. O, bu çalışmasında kıraat farklılıklarının tefsirlere zengin bir şekilde yansımaya karşın aynı durumun mealler için pek geçerli olmadığını şöyle dile getirmektedir:

Çalışmamız neticesinde kıraat farklılıklarının tefsir bakımından önemli bir zenginlik olduğu anlaşılmıştır. Ne yazık ki tefsirlerin ele aldığı bu okuyuş farklılıklarındaki çeşitlilik meal çalışmaları arasında yerini almamıştır. Asım’ın Hafs rivayetine göre yazılmış bazı tercüme Kur’an hattına aykırı fakat farklı bir kıraate ise uygun düştüğü görülmüştür. Meali yapan kişinin bunu bilinçli olarak mı yoksa dile aktarılması ancak böyle olabilir yaklaşımla mı yaptığı ise merak konusudur. Araştırmamız sonucunda meallerdeki tercüme faaliyetinin kıraat zenginliklerine işaret etmediklerinden hareketle tercih edilen tercümelerin referansı kıraat ilmi olmayıp tamamen dil özelliğine uygun olmasından kaynaklandığı anlaşılmaktadır (Yüksel 2016:637-639).

Yüksel’in bu tespiti genel olarak mealler için geçerli olmakla beraber elbette ki bazı istisnalar söz konusudur. Akdemir’i bu istisnanın içinde görmemiz bir abartı olmasa gerektir. Nitekim Akdemir’i diğer meallerden farklı kılan bir yönü de Kur’an mealinde, ihtiyaç duyulduğu zaman, çeşitli kıraatlerden de istifade edebilmesidir. Kuşkusuz Kur’an’ı anlamlandırmada bütün kıraatlerden yararlanmak önemlidir ve meal yazarlarının da bunu dikkate alması gerekir. Kıraatler ayetlerde verilen manayı renkli kılabilmekte; ayetlere farklı açılardan bakabilmemizi sağlayabilmektedir.

Akdemir’in manayı ve bağlamı dikkate alarak farklı kıraatlerden nasıl istifade ettiğini Bakara suresi 2/251. ayeti örnek vererek göstermek istiyoruz:

فَهَزَمُوهُمْ بِإِذْنِ اللَّهِ وَقَتَلَ دَاوُدُ جَالُوتَ وَآتَاهُ اللَّهُ الْمُلْكَ وَالْحِكْمَةَ وَعَلَّمَهُ مِمَّا يَشَاءُ وَلَوْلَا دَفْعُ اللَّهِ النَّاسَ بَعْضَهُمْ بِبَعْضٍ لَفَسَدَتِ الْأَرْضُ وَلَكِنَّ اللَّهَ ذُو فَضْلٍ عَلَى الْعَالَمِينَ

“Calut ve ordusuyla karşı karşıya geldiklerinde onlar: Ey Rabbimiz! [Kalplerimizi]sabrıyla doldur, bize direnme gücü ver ve inkârcı olan bu halka karşı bize yardım et!” diye dua etmişlerdi. Böylece onlar, Allah’ın izni ile onları bozguna uğratmışlardı. Davud da Calut’u öldürmüştü. Allah da ona

hükümranlığı ve bilgeliği bahsetmiş ve ona dilediğini öğretmişti. Eğer Allah insanlardan bir kısmının [baskılarına ve zulümlerine karşı] diğer bir kısmını korumasaydı, yeryüzünde bozgunculuk egemen olurdu; ancak Allah, bütün âlemlere karşı lütuf sahibidir(Akdemir 2015:40).”

Ayette geçen “وَلَوْلَا دَفَعُ اللَّهُ” /ve levlâ def’ullâhi” ifadesi farklı kıraatlerle okunabilmektedir. Yukarıdaki okuyuş birçok kıraat âlimi tarafından tercih edilmiştir. Farklı bir okuyuş şekli ise: “وَلَوْلَا دَفَاعُ اللَّهِ” /ve levlâ difâ’ullâhi” şeklinde İmam Nafi’ye aittir (Taberi 2001: IV/517; Semerkandi 1993: I/221; Tusi II/299). Akdemir ayete anlam verirken Nafi’nin kıraatının mana ve bağlam açısından daha uygun olduğunu ve mealinde bu kıraati tercih ettiğini şöyle dile getirmektedir:

Biz, burada çevirimizde “ve lev lâ difâ’ullâhi” kıraatini esas aldık; çünkü bu şekilde ayet-i kerimenin kazanmış olduğu anlam, bağlama da daha uygun düşmektedir. Baskı ve zulmün yönetimini sürdüren Calut yönetimine karşı, Talut ve beraberindeki inananlar, Allah’ın yardımı ile karşı koymuşlar ve böylece onların baskı ve zulüm yönetimine son vermişlerdir. Bununla beraber, çeviriler, genellikle “ve lev lâ def’ullâhi” kıraatini esas alarak ayet-i kerimeyi çevirmeyi yeğlemişlerdir: “Eğer Allah’ın, insanlardan bazısını diğer bazısıyla savıp yok etmesi olmasaydı, yeryüzü muhakkak fesada uğrardı...” (Akdemir 2015:40)

Akdemir, Nafi kıraatini tercih ederek ayete “Eğer Allah insanlardan bir kısmının [baskılarına ve zulümlerine karşı] diğer bir kısmını korumasaydı, yeryüzünde bozgunculuk egemen olurdu...(Akdemir 2015:40)” şekilde anlam vermiştir.

Akdemir’in bu ve buna benzer kıraat tercihleriyle Kur’an mealine mana zenginliği kazandırdığını söylememiz mümkündür(el-Mâide 5/6; el-En’âm 6/63, 92; en-Neml 27/25; er-Rum 30/33-34, 39; Sebe 34/19; Yasin 36/70).

2. Sami Dillerinin Önemi

Akdemir, mealini hazırlarken kelimelerin kök anlamını tespit etmede oldukça titizlik gösteren bir araştırmacı olarak karşımıza çıkmaktadır. Bilindiği gibi dil canlı ve dinamikdir. Zamanın akışıyla birlikte kelimelerin anlamlarının değişmesi, artık inkâr edilemez bir gerçektir. Kur’an Arap dilinde nazil olmuştur. Kur’an’ın doğru anlaşılması şüphesiz kelimelere doğru anlamın verilmesine bağlıdır. Dolayısıyla kelimelere doğru anlam verilmesi murad-ı ilahinin tespiti noktasında hayati önem taşır. Dil değişken olduğuna göre asr-ı saadet dönemindeki Arapçaya nasıl ulaşılmalıdır?

Emin el-Hûlî ve Düccane Cündioğlu’nun tespitlerine göre Kur’an’da geçen kelimelerin kök anlamına ulaşmada mevcut sözlükler aciz kalmaktadır. Bu durum bize söz konusu kelimelerin kök anlamlarına ulaşmak için farklı yollar izlenerek ciddi çabalar sarf edilmesi gerektiğini göstermektedir. Bu soruna çözüm bulmak için her iki araştırmacı da farklı yöntemler teklif etmektedir.

Emin el-Hûlî bu sorunu gündeme getiren ilk ilim adamı olarak karşımıza çıkmaktadır. Ona göre, Kur’an-ı Kerim’i nüzul dönemindeki muhatapların anladığı gibi anlamak için başvurabileceğimiz her hangi bir güvenilir kaynak yoktur. Zaman içerisinde anlam değişikliğine uğrayan kelimelerin nüzul dönemindeki anlamını tespit etmek için mevcut lügatler yetersiz kalmaktadır. Bu ve benzer uyarılarda bulunan Emin el-Hûlî, Kur’an araştırmacılarını acilen anlam değişimlerini de dikkate alan bir Kur’an sözlüğünün hazırlanmasına çağırılmaktadır. Emin el-Hûlî’nin önerisine göre her müfessirin kendi özel çabalarıyla Kur’an’ın nüzul dönemindeki anlama ulaşmaktan başka seçeneği yoktur. Böylece her müfessir araştırması neticesinde Kur’an’da geçen kelimelerin asıl ve kök anlamı, içine doğuncaya kadar araştırmasına devam etmelidir. Önerilen bu yöntem zanna dayanması dolayısıyla ilmi ve bilimsel olmaktan uzaktır (el-Hûlî 2001:95).

Konuya dikkat çeken Cündioğlu, bu alanda önemli eserler telif etmiş birisidir. Cündioğlu dilin durağan değil bir dinamik boyuta sahip olduğunu “dil, özü itibarıyla ‘toplumsal bir olgu’ olduğundan, gayr-ı şahsi bir nitelik taşır ve bu genel karakteri nedeniyle de belli bir zamana iktiranı yoktur. Dil zamanla birlikte yinelenir, yenilenir, gelişir, değişir, yerinde durmaz” ifadeleriyle vurgulamaktadır (Cündioğlu 2011:32).

O, sahip olduğumuz sözlüklerle alakalı haklı olarak; “Arap dilinin sözcük hazinesi, tarihsel değişime (kronolojik tahavvülâta) uygun olarak tespit edilmiş midir?” sorusunu yöneltmekte ve buna olumlu cevabın verilemeyeceğini söylemektedir. Zira ona göre “mevcut Arapça sözlükler incelendiğinde görülecektir ki, sözcüklerin anlamları ‘tarihsel değişiklikler’ dikkate alınarak tasnif edilmemiş, bilakis sözcüklerin anlam değerleri bu sözlüklerde gelişigüzel bir sıralamayla yer almıştır (Cündioğlu 2011:34-35).”

Cündioğlu çözümün, vahiy dönemine ulaşabileceğimiz, bir kısmı kaybolmuş bir kısmı da tarihin tozlu raflarında incelenmeyi bekleyen mevcut eserleri tahkik edip ilim dünyasına kazandırmaktan geçtiğini ifade etmektedir. Fakat ne var ki, yok olan şeyden medet ummak amaca hizmet çerçevesinde anlamsız olmaktadır. Diğer taraftan Cündioğlu’nun örnek olarak sunduğu çalışmalar ise her zaman yeterli ol(a)mamaktadır. Zira Cündioğlu’nun sunduğu bu öneri sorunu çözüme yetersiz ve eksik kalmaktadır. Çünkü söz ettiği yeni neşredilen

eserler konumuza ışık tutmaktan uzaktır. Biz, ecdadımızın telif ettikleri eserleri küçümsemiyoruz; bilakis her birinin özel değeri olduğunu kabul ediyoruz. Ancak amaçlanan hedefe varabilmemiz için bu eserler çok kıymetli olmakla beraber yeterli değildir (Ethem vd. 2018:14).

Akdemir tarihi süreçte kelimelerin anlam değişikliğine uğradığı gerçeğini hatırlatmaktadır. Ona göre bu olguyu göz önünde bulundurmamak zorundayız. Nitekim mevcut sözlükler hedefe ulaşmak için yetersiz kalmaktadır. Bu alanda yapılan çalışmalar oldukça az olmakla beraber birkaç ilim adamı dışında hemen herkes böyle bir sorunun var olduğundan bile habersizdir. Dolayısıyla Akdemir, Kur'an'ın nüzul dönemindeki Arapçaya ulaşabilmenin yegâne yolunun Sami Dillerinin tetkik edilerek her bir kavram özelinde semantik araştırmaların yapılmasından geçtiğini ısrarla vurgulamaktadır (Akdemir 2015:326).

Akdemir, Sami dillerini bilmenin yanında vahiy geleneğine hâkim olmanın da Kur'an'ın anlaşılmasına büyük katkılar sağlayacağını ifade etmiştir. Bir röportajında müfessirlerin önceki vahiyleri (Tevrat ve İncil) incelemediklerinden dolayı Kur'an-ı Kerim'in birçok ayetini yanlış yorumladıklarını dile getirmektedir. Yanlış anlamının neticesinde de ayetlere taşımadıkları anlamların yüklendiğini söyleyen Akdemir, Kur'an'ın doğru anlaşılması için önceki vahiylerden mutlaka istifade edilmesinin gerektiğini ısrarla vurgulamaktadır (<http://www.salihakdemir.com/?Lang=TR&Syf=25&video=152341>).

Akdemir'in de Kur'an'da geçen kıssaları anlamada ve yorumlamada önceki vahiylerden istifade ettiğini görmekteyiz. Yunus Kıssasını ve Yahudilerin “سَمِعْنَا وَعَصَيْنَا /Semi'nâ ve Asaynâ” ifadesiyle Allah'la anlaşmalarını örnek olarak verebiliriz (Akdemir 2017:63-74,75-88).

Sami dil ailesinden olan Arapçanın, diğer bütün dillerde olduğu gibi, zamanın değişmesiyle beraber anlamının da değişikliğine uğradığını söylememiz yeni bir şey olmasa gerektir. Sami dillerinin öneminden ve vahiy geleneğinden bahseden Akdemir, sadece sorundan bahsetmekle yetinmemiş, aynı zamanda ciddi ve somut bir çözüm önerisinde bulunmuştur. Bununla beraber, önerisini ilmi zemine oturtmak için Kur'an'da geçen bazı kelimeleri vahiy geleneğini dikkate alarak lisansüstü çalışmalar yaptırmıştır. Bunların ilki “Vahiy Geleneğinde E-M-R Kökünün Semantik Açıdan İncelenmesi”dir.

Aliye Abdurrahman vahiy geleneğini dikkate alarak “E-M-R” fiiline yönelik yapmış olduğu semantik çalışmasında “E-M-R” fiilinin anlam değişikliğine uğrayan köklerden birisi olduğunu, bununla beraber bu fiilin Sami Dillerinde “söylemek” anlamını koruduğunu açıkça ortaya koymaktadır (Aptourachman 2002:160-162).

O’na göre eğer “E-M-R” fiilinin kök anlamı olan “söylemek” anlamı göz ardı edilirse kuşkusuz bu bazı ayetlerin yanlış anlaşılabilmesine sebebiyet verecektir. Örneğin İsrâ suresinin 17/16.ayeti kanaatimizce bazı meal yazarları ve müfessirler tarafından yanlış anlaşılmaktadır:

وَإِذَا أَرَدْنَا أَنْ نُهْلِكَ قَرْيَةً أَمَرْنَا مُتْرَفِيهَا فَفَسَقُوا فِيهَا فَحَقَّ عَلَيْهَا الْقَوْلُ فَدَمَّرْنَاَهَا تَدْمِيرًا

“Biz bir kenti helâk etmek istediğimiz zaman onun varlıklarına *emredemiz*, orada kötü işler yaparlar, böylece o ülkeye (azâb) karâr(1) gerekli olur, biz de orayı darmadağın ederiz(Ateş 1980:282; Özek vd. 2012:283).”

Yukarıda verilen meale göre, Yüce Allah bir kentin sakinlerini cezalandırmak istediği zaman orada yaşayan, zevkine düşkün zenginlere fesat çıkarmaları için “*emreder*” gibi yanlış bir anlam çıkmaktadır. Yanlış bir anlam dedik çünkü insanların kötülük yapmaları için Allah’ın onlara emrettiğini söylemek pek isabetli bir tercüme faaliyeti gibi gözükmemektedir.

Hâlbuki “E-M-R” fiiline “söylemek” ve bu anlama bağlı kalarak da kanaatimizce “söz sahibi kılmak” manası verilirse sorun çözülmüş ve bu ayet daha doğru anlaşılmuş olacaktır. Zaten birçok müfessirin “أَمَرْنَا - *emmernâ*” kıraatini tercih ederek “سَلَطْنَا - *sellatnâ*/otorite kılma, yönetime geçirme” anlamlarını da dile getirdiklerini görmekteyiz (Ferra 1983: II/119; Taberi 2001: XIV/527; Razi 1997: VII/2322; Maturidi 2004: III/143). Akdemir bu ayetin mealinde şu açıklamaya yer vermiştir:

Söz konusu ayet-i kerime, genelde, müfessirlerin, geçmişte ve günümüzde yorumunda pek başarılı olamadıkları bir ayet-i kerimedir. Burada sorun “*emernâ*” fiilidir. Genelde sözlükler, bu köke “*emretti*” anlamını vermektedir. Oysa karşılaştırmalı Sami Dilleri araştırmaları, bu kökün asıl anlamının “*söyledi*” olduğunu açıkça gözler önüne sermektedir. Biz, burada bu anlamı yeğledik...(el-Bakara 2/44, 67, 93, 169, 222, 268; Al-i İmran 3/21, 80, 104, 110, 114; en-Nisâ 4/37, 58, 114, 119; el-Mâide 5/117; el-A’râf 7/12, 29, 110, 145, 157, 199; et-Tevbe 9/67, 71; Yusuf 12/32, 68; Hûd 11/87; Ra’d 13/21, 25; en-Nahl 16/76, 90; Meryem 19/55; Tâ-Hâ 20/132)

Şunu da ifade etmek gerekir ki Akdemir, mealinde “E-M-R” köküne bazen “söylemek” bazen de “emretmek” anlamını vermiştir (Akdemir 2015:4).

Akdemir’e göre anlam değişikliğine uğrayan köklerden birisi de “K-R-E” köküdür. O bu kökün kök anlamının “okumak” değil “çağırarak, davet

etmek” olduğunu savunmaktadır. Buna çarpıcı bir örnek olarak Alak suresinin ilk beş ayetini verebiliriz: “Sen, yaratan, insanı [rahim duvarına] asılmış olan [zigot]’dan Rabbinin adıyla, [Allah’ın birliğine] çağır! Çağır, çünkü senin Rabbin, cömertler içinde en cömert olan, [insana] kalemle [yazmayı] öğreten; insana bilmediğini öğretendir.”(Akdemir 2015:597).

Diğer meallere bakıldığı zaman ayet-i kerimelerde geçen “K-R-E” köküne “okumak” anlamı verildiği görülür. Akdemir’in tespitlerine göre Türkçemizde de XIII-XIX asırlar arasında “okumak” kelimesi “çağrılmak, davet edilmek” anlamında kullanılmıştır. Bugün bile Anadolu’nun bazı yörelerinde “düğüne okunmak” ve “okuntu” sözcükleri “davetiye” olarak kullanılmaktadır (<http://www.salihakdemir.com/?Lang=TR&Syf=25&video=152341>, (Erişim: 7.03.2017).

Elbette ki Akdemir, “K-R-E” köküne Kur’an’ın her yerinde çağırarak, davet etmek anlamını vermez. Nitekim kendisinin de bazı ayetlerde köke “okumak” anlamını verdiği aşikârdır(Yûnus 10/94; en-Nahl 16/98; el-İsrâ 17/14, 71, 93, 45, 106; eş-Şu’arâ 26/199; el-Hâkka 69/19; el-Müzzemmil 73/20; el-Kıyâme 75/18).

Anlam değişikliğine uğrayan köklerden bir diğeri de “A-B-D” köküdür. Nermin Akça, Arapça sözlüklerde mezkûr köke ve türevlerine “boyun eğmek, itaat etmek, ibadet ve kölelik” gibi anlamların verildiği tespitinde bulunmaktadır. Böylece bu sözlüklerde kökün Eski ve Yeni Ahit’te taşıdığı kök anlamı olan “çalışmak, yapmak, oluşturmak” anlamlarına rastlanmadığını vurgulamaktadır. Hal böyle olmakla beraber nadiren de olsa sözlüklerde bu köke “hizmet etmek” anlamı verilmiştir. Kökün Kur’an’daki kullanımına yönelik anlamının ise; “varlığına ve gücüne inanılan varlığa gönülden boyun eğerek onun için çalışmak, emirlerini yerine getirmek” şeklinde olduğunu ifade etmektedir (Akça 2004:273-277).

Akdemir “A-B-D” kökünün kök anlamının, *kul olmak* değil *yapmak/çalışmak* olduğunu savunmaktadır. Akdemir, Fatiha 1/5. ayetine “yalnız Senin için ibadet [çalışır] ve [bundan dolayı da] yalnız Senden yardım dileriz” şeklinde mana takdir etmektedir. Ayetin dipnotunda ise şu ifadelere yer vermektedir:

Sami dillerinde “A-B-D” kökünün asıl anlamı, “yapmak, meydana getirmek, çalışmak, üretmek” tir. “Kulluk etmek” anlamı ise türev bir anlamdır. Ancak Arapça sözlükler, kökün asıl anlamı yerine türev anlamını kök anlam olarak algılamaktadırlar. Bu ise, bize göre, Kur’an bağlamında isabetli bir yaklaşım değildir. Bu yüzden biz, köke gerekmediği yerlerde asla “kulluk etmek” anlamı vermemeye özen gösterdik. Çeviride, Arapça sözcüğü

464 • “SON ÇAĞRI KUR’AN” İSİMLİ MEALİN ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

kullanmayı yeğledik. Ancak, bu sözcük Türkçede anlam daralmasına yol açtığı için, parantez içinde kökün kök anlamını hatırlatmayı gerekli gördük (Akdemir 2015:1).

Akdemir’in bu köke yönelik açıklamaları mealî boyunca izleyeceği yolu net bir şekilde ortaya koymaktadır (el-Mâide 5/60; el-En’âm 6/56; Yûnus 10/104; en-Nahl 16/35; Meryem 19/42, 44; en-Neml 27/43; Yâsîn 36/22; ez-Zümer 39/64; el-Mü’min 40/66; ez-Zuhruf 43/20; el-Kâfirûn 109/1-6). Yalnız şunu ifade etmemiz gerekir ki Akdemir, “A-B-D” kökünü mealinde Türkçeye “ibadet” şeklinde aktardığı yerlerde “kulluk etmek” anlamına gelmemektedir. Çünkü ona göre mezkûr kök Türkçemizde anlam daralmasına uğramıştır. Dolayısıyla yazar, mealinde “ibadet” kelimesini “yapmak, meydana getirmek, çalışmak, üretmek” anlamlarında kullanmıştır (er-Ra’d 13/36; en-Neml 27/91; ez-Zümer 39/11, 14).

Zamanın değişmesine paralel olarak bazı kelimelerde anlam değişmesinin yanı sıra anlam daralması olduğu da aşikârdır. Ömer Müftüoğlu, “V-S-Y” kökünü artsüremli semantik açıdan incelemesini Akdemir’in danışmanlığında yapmıştır. O, çalışmasının neticesinde kökün anlam daralmasına uğradığını şu şekilde dile getirmektedir:

... VSY/ وصى (İbranice versiyonuyla TSaVa/ צוה) kökünün vahiy geleneğinde artsüremli semantik açıdan incelenmesi neticesinde kökün; günümüzdeki Türkçeye geçerken anlam daralmasına uğradığı görülmüştür. Meallerde yapılan bu hatanın düzeltilmemesi durumunda, gelecekte bir kelimenin daha anlamının değişeceği ve böylelikle kutsal metinlerin tahrifine katkıda bulunacağı ifade edilirken, Kur’an meallerindeki bu kelimeyle ilgili hataların bir an önce düzeltilmesi gerekir... (Müftüoğlu 2004:249).

Akdemir “V-S-Y” kökünün anlam daralmasına uğradığını, asıl anlamının “tavsiye etmek, önermek” (el-Bakara 2/132; en-Nisâ 4/11, 12, 131; el-En’âm 6/144, 152, 153; el-Ankebût 29/8; Lokman 31/14; eş-Şûrâ 42/13) değil “emretmek” olduğunu savunmaktadır. Akdemir’in bu kanaatini mealinde açıkça görmemiz mümkündür:

وَجَعَلْنٰى يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مٰرَآءَ مَا كُنْتُمْ بِاٰوْصَانِ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا بِالصَّلٰوةِ وَالزَّكٰوةِ مَا دُمْتُمْ حَيًّا ۗ

“...Nerede olacak olursam olayım, beni her zaman mübarek kılacak, yaşadığım sürece bana namaz kılmamı ve zekât vermemi emredek...” (Akdemir 2015: 306).

Fakat şunun da belirtilmesi gerekir ki Akdemir, bağlamdan hareketle bazen köke “vasiyet, miras” gibi anlamları vermekten de kaçınmamıştır (el-Bakara 2/180, 182, 240; en-Nisâ 4/11, 12; el-Mâide 5/106; Yâsîn 36/50).

Akdemir, “Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla” diye bilinen ve tekrar edilen besmeleyi de; “Çok Seven, Çok Müşfik Olan Allah'ın Adıyla” şeklinde tercüme etmektedir. Nitekim ona göre Allah ile kul arasındaki ilişki “acıyan ve acınan” arasındaki ilişkiden ziyade “âşık ile maşuk” yani “seven ile sevilen” arasındaki ilişki gibidir. Bundan dolayı “R-H-M” kökünün kök anlamı “acımak, merhamet etmek” değil “sevmek”tir. Kökün bu anlamı Kur'an'ın tamamında canlı bir biçimde korunmaktadır. Bunun böyle olduğunu kökün farklı kalıplarındaki kullanışlarında da görmemiz mümkündür.

Akdemir, Sami Dilleri vasıtasıyla vahiy geleneğinde semantik çalışmalar yap(tır)arak nüzul döneminde kullanılan Arapçaya ulaşmayı hedeflemektedir. Bu itibarla bu alanda yukarıda geçen eserler dışında tamamlanmış pek çok yüksek lisans ve doktora çalışması da bulunmaktadır.

SONUÇ

Mealler, Arap dilini bilmeyenler için İlahi hitapla buluşmanın en önemli yollarından birisidir. Türkiye’de farklı sebeplerden dolayı maalesef tefsirlerin pek görmezden gelindiği bir dönem geçirmekteyiz. Artık ülkemizde mukayeseli meal okumaları daha popüler hale gelmiş ve “Kur'an'ın saf ve yorumsuz sade anlamına vukufiyet” zihniyeti hâkim olmuştur. Fakat ne yazık ki memleketimizin meal yazarları daha iyisini üretmek için yeterince gayret göster(e)memektedirler. Cündioğlu'nun ifadesiyle “bilakis bunlar, tahkik yerine taklidi daha çok tercih etmektedir”. Elbette ki günümüzde istisnai konuma sahip olan ve takdire şayan mealler de vardır. İşte bu mealler arasında Akdemir'in çalışmasını sayabiliriz. Nitekim Akdemir, Dilbilim ve Çeviribilim'in sunmuş olduğu verileri en güzel şekilde kullanmıştır. Bağlamın ve kurgunun ehemmiyetini önemseyen Akdemir'in, Kur'an'ın bazı dil özelliklerini dikkate alarak mealini hazırladığını görmekteyiz. Ayrıca Akdemir, murad-i ilahinin doğru bir şekilde anlaşılmasına yönelik önceki vahiylerin önemine inanmış ve kelimelerin kök anlamını tespit etmede Sami Dilleri üzerine yoğunlaşmıştır.

Kaynaklar/References

- Akça, N. (2004). Vahiy Geleneğinde Â-B-D Kökünün Semantik Açından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayımlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Akdemir, S. (1989). Cumhuriyet Dönemi Kur'an Tercümeleri. Ankara: Akid Yayınları.
- Akdemir, S. (2015). Son Çağrı Kur'an. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.

466 • “SON ÇAĞRI KUR’AN” İSİMLİ MEALİN ÇEVİRİBİLİM AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

- Akdemir, S. (2017). Kur'an'a Dilbilimsel Yaklaşımlar. İstanbul: Kuramer Yayınları.
- Aptourachman, A. (2002). Vahiy Geleneğinde E-M-R Kökünün Semantik Açından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Ankara.
- Arslan, E. (2012). Vahiy Sürecinde H-N-F kökünün Semantik Açından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Ateş, S. (1980). “Kur’ân-ı Kerîm ve Yüce Meali” Ankara: Kılıç Kitabevi Yayınları.
- Bayındır, A. (2007). Kur’ân Işığında Doğru Bildiğimiz Yanlışlar. İstanbul: Süleymaniye Vakfı Yayınları.
- Cündioğlu, D. (1995). Kur’ân’ı Anlama’nın Anlamı Hermenötik Bir Deneyim. İstanbul: Tibyan Yayınları.
- Cündioğlu, D. (2011). Kur’ân Çevirilerinin Dünyası. İstanbul: Kapı Yayınları.
- El-Hûlî, E. (2001). Kur’ân Tefsirinde Yeni Bir Metod. Çev. Mevlüt Güngör. Ankara: Bizim Büro Basımevi Yayınları.
- Eliaçık, İ. (2007). Yaşayan Kur’an; Türkçe Meal-Tefsir. İstanbul: İnşa Yayınları.
- El-Merâğî, A. M. (1946). Tefsiru’l-Merâğî. Mısır: Şirketü Mektebeti ve Matbabati Mustafa el- Babi.
- Er-Razi, Fahrüddîn Muhammed b. Ziyâuddîn Ömer b. el-Hüseyn el-Kureşî. (1981) Tefsiru’l Kebir Mefatihü’l-Ğayb. Beyrut: Daru’l-Fikr.
- Esed, M. (2002). Kur’ân Mesajı Meal-Tefsir. Çev. C. Koytak ve A. Ertürk. İstanbul: İşaret Yayınları.
- Es-Semerkandî, Ebü’l-Leys. (1993). Bahru’l-ulûm. Beyrut: Dâru’l-Kütübü’l-İlmiyye Yayınları.
- Ethem, M. (2017a). “Bir Tercüme Tekniği Olarak "Siz" Zamirinin "Biz" Şeklinde Tercümesi”. Akademik Bakış Dergisi. 64: 158-168.
- Ethem, M. (2017b) “Son Çağrı Kur’an’ın Mukaddimesi Üzerine”. Hitit Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi. 32(16): 507-526.
- Ethem, M., Topyay, Y. ve Akın, M.(2018). Kur’an ve Anlam. Ankara: Grafiker Yayınları.
- Et-Taberî, Muhammed b. Cerîr. (2001). Câmîu’l-beyân an Te’vîli âyi’l-Kur’ân. Kahire: Hicr Yayınları.
- Et-Tûsî, EbûCa’fer. (ty). et-Tibyân fî tefsiri’l-Kur’ân. Beyrut: Dâru’l-hayâi’t-Türâsî’l-Arabî Yayınları.
- Göktürk, A. (2011). Çeviri: Dillerin Dili. İstanbul: Yapı Kredi Yayınları.
- Hacımüftüoğlu, H. (2008). Kur’ân Tercümelerinde Yöntem Sorunu, İstanbul: İz Yayınları.
- Karaman, H., Çağrıcı, M., Dönmez İ. K. ve Gümüş S. (2015). Kur’an Yolu Meali. Ankara: Diyanet İşleri Başkanlığı Yayınları.
- Müftüoğlu, Ö. (2004). Eski Ahit ve Kur’ân’da V-S-Y Kökünün Semantik Açından İncelenmesi. Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Yayınlanmamış Doktora Tezi. Ankara.
- Öztürk, M. (2015). Kur’ân-ı Kerim Meali Anlam ve Yorum Merkezli Çeviri. Ankara: Ankara Okulu Yayınları.
- Yüksel, Y. (2016). “Kıraat Farklılıklarının Meallere Yansıtılması Sorunu (İsra ve Kehf Sûreleri Örneği)”. EKEV Akademi Dergisi- Sosyal Bilimler&Eğitim Bilimleri, 20(66): 619-640.

İnternet Kaynakları

<http://www.salihakdemir.com/?Lang=TR&Syf=25&video=152341> (Erişim:10.07. 2019).